

УДК: 331.108

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.192.35-42>**Мазоренко О.**кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та бізнесу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**Mazorenko Oksana**

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1784-697X>**Лепейко Т.**доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та бізнесу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**Lepeyko Tetiana**

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8667-509X>**Мазоренко Є.**

здобувач вищої освіти

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Mazorenko Yevhen

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8855-5964>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ НА ОСНОВІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТІВ

У статті розглядаються сучасні виклики, з якими стикаються українські підприємства в умовах війни, а також стратегічні підходи до адаптації до цих викликів. Сучасний етап розвитку економіки України, що характеризується високою нестабільністю через повномасштабне вторгнення росії, диктує нові умови для функціонування вітчизняних підприємств. У цих умовах впровадження інформаційних технологій та діджитал-інструментів стає критично важливим для забезпечення стійкого розвитку та адаптації підприємств до нових реалій. Детально розглянуто вплив війни на стратегічну поведінку підприємств, підкреслюючи необхідність адаптації до швидких змін зовнішнього середовища. В умовах постійної невизначеності та ризиків підприємства змушені шукати нові можливості для розвитку, активно впроваджувати інформаційні технології та диверсифікувати свої діяльність. Також аналізуються основні виклики й бар'єри, з якими стикаються підприємства під час війни. Серед них – відсутність достатнього капіталу, обмеженість доступу до кредитних коштів, непрогнозованість розвитку ситуації в Україні, негативний вплив державних рішень на бізнес та інші. Для подолання цих проблем підприємствам необхідно шукати напрямки розвитку і розробляти відповідні стратегії розвитку, які враховують як внутрішні можливості, так і зовнішні загрози. Діджиталізація та використання інформаційних технологій стають ключовими інструментами для досягнення цих цілей, забезпечуючи підприємствам можливість швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати ефективність своєї діяльності та зберігати конкурентоспроможність. Особлива увага приділяється таким перспективним напрямкам розвитку, як DefenseTech, FinTech та кібербезпека. Ці галузі мають значний потенціал для розвитку в умовах війни, забезпечуючи необхідні технологічні рішення для підвищення безпеки та ефективності підприємств. Таким чином, стаття надає комплексний аналіз пріоритетних напрямків розвитку підприємств в умовах війни, з акцентом на імплементацію інформаційних технологій та діджитал-інструментів.

Ключові слова: розвиток підприємства, стратегічний розвиток, зміни, стратегічна поведінка, напрямки розвитку, інформаційні технології, діджитал-інструменти, діджиталізація, підприємство, війна в Україні.

PRIORITY DIRECTIONS OF ENTERPRISES DEVELOPMENT IN THE WAR CONDITIONS BASED ON THE IMPLEMENTATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES AND DIGITAL TOOLS

The article examines the modern challenges faced by Ukrainian enterprises in war conditions and the strategic approaches to adapting to these challenges. As business leaders, policymakers, and analysts, your understanding and

support are crucial. The current stage of Ukraine's economic development, characterized by high instability due to the full-scale invasion of Russia, dictates new conditions for the functioning of domestic enterprises. In these conditions, implementing information technologies and digital tools becomes critically important for ensuring sustainable development and adaptation of enterprises to new realities. The influence of the war on the strategic behavior of enterprises is considered in detail, emphasizing the need to adapt to rapid changes in the external environment. In constant uncertainty and risks, enterprises are forced to look for new development opportunities, actively implement information technologies, and diversify their activities. The main challenges and barriers faced by enterprises during the war are also analyzed. Among them are the lack of sufficient capital, limited access to credit funds, the unpredictability of the situation in Ukraine, the negative impact of government decisions on business, and others. To overcome these problems, enterprises must look for development directions and develop appropriate development strategies that consider internal opportunities and external threats. Digitization and the use of information technologies are becoming critical tools for achieving these goals, allowing enterprises to adapt to changes in the external environment quickly, increase the efficiency of their activities, and maintain competitiveness. Special attention is paid to such promising development directions as DefenseTech, FinTech and cyber security. These directions, with their significant potential for development in wartime, provide the necessary technological solutions to improve the security and efficiency of enterprises, offering a beacon of hope for the future. Thus, the article provides a comprehensive analysis of the priority directions of enterprise development in wartime conditions, with an emphasis on implementing information technologies and digital tools.

Keywords: Enterprise development, strategic development, changes, strategic behaviour, directions of development, information technologies, digital tools, digitization, enterprise, war in Ukraine.

JEL Classification D21, L25, M15, N40

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки, що характеризується високою нестабільністю через воєнне вторгнення росії в Україну, створює нові умови і виклики для українських підприємств. Тому підприємства мають враховувати зміни в середовищі, оцінювати власний потенціал та обґрунтовувати й розробляти перспективні напрямки свого розвитку. В іншому випадку подальше існування та діяльність підприємства можуть опинитися під загрозою.

В умовах війни діджиталізація та використання інформаційних технологій стають критично важливими для розвитку підприємств, оскільки вони забезпечують безперервність бізнес-процесів, оптимізують операції та дозволяють швидко адаптуватися до змінних умов. Імплементация інформаційних технологій та використання діджитал-інструментів дозволяють підприємствам адаптувати, розвивати й, за необхідності, переорієнтувати діяльність з врахуванням умов і викликів повномасштабної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти і особливості розвитку підприємства є достатньо дослідженими в сучасній науковій та практичній літературі. Особливості та методологічну основу розвитку підприємства вивчали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Верба В., Лепейко Т., Мазоренко О., Погорелов Ю., Сабадирьова А., Кіфяк В., Бондарь Н. та інші [3; 4; 6; 8; 10; 15].

Виклики повномасштабної війни в Україні для стратегічного розвитку українських підприємств вивчалися в роботах [1; 9; 11; 14].

Питання діджиталізації та використання інформаційних технологій на сьогоднішній привертають увагу дослідників і висвітлені в роботах [7; 12].

Дослідження вищезгаданих вчених дозволяють систематизувати теоретичні та методичні основи стратегічного розвитку підприємств на засадах діджиталізації в умовах повномасштабної війни в Україні.

Незважаючи на існуючі доробки авторів, питання розвитку підприємств в умовах війни, враховуючи

сучасні тренди поглиблення імплементації процесів інформатизації та діджиталізації, вимагають подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає в узагальненні та обґрунтуванні перспективних напрямків розвитку підприємств України в умовах війни на основі використання інформаційних технологій та діджитал-інструментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теоретичному аспекті поняття «розвиток» розкриває характер змін, які відбуваються у системі підприємства. Іншими словами, це послідовність переходів соціально-економічної системи підприємства з одного стану в інший від моменту його створення до моменту його ліквідації [10].

У загальнотеоретичному аспекті поняття розвиток розкриває характер змін, які відбуваються на підприємстві. Іншими словами, це послідовність переходів соціально-економічної системи підприємства з одного стану в інший від початку його створення до дати припинення його діяльності [15].

Як показав аналіз підходів до дефініції розвитку підприємства [3; 4; 6; 10], основними його характеристиками є:

- можливість до саморуку в процесі руху та змін;
- зміна явищ під впливом внутрішніх протиріч;
- зовнішні фактори не викликають руху, а лише модифікують його;
- здійснюється переважно шляхом свідомих, цілеспрямованих перетворень об'єкта розвитку;
- безперервний у часі процес; рух відбувається по спіралі.

Основні підходи до трактування розвитку можуть бути представлені на рис. 1.

Проведений аналіз підходів щодо визначення розвитку підприємства показує, що, який би підхід не був покладений в основу визначення, основною характеристикою розвитку підприємства виступають зміни у будь-яких їх проявах (кількісні та якісні, зворотні й незворотні, проактивні та демонстраційні, закономірні й

випадкові, керовані й некеровані).

Такі зміни можуть бути ініційовані самим підприємством або зовнішніми факторами. В умовах війни

українські підприємства стикаються із різними викликами, основним із яких є виживання.

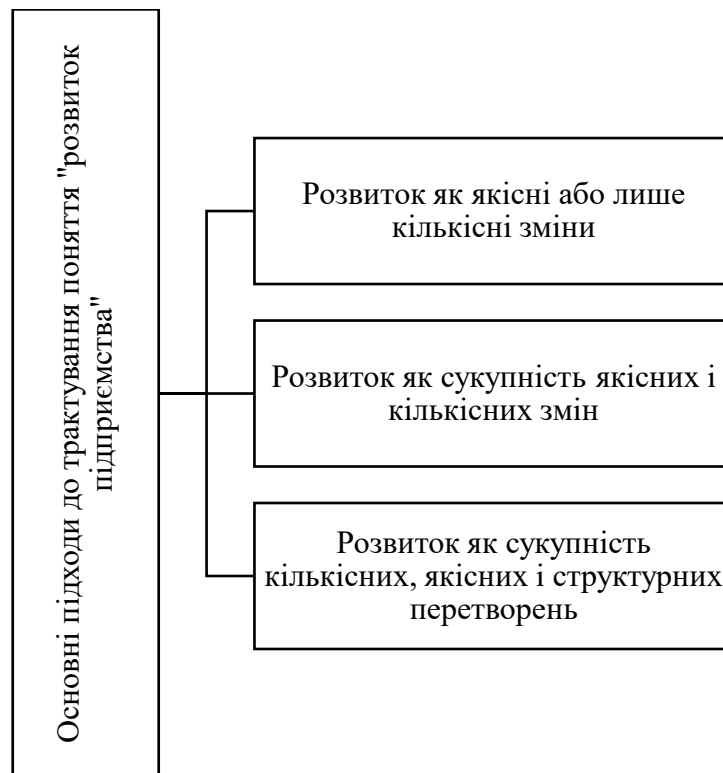

Рис. 1. Підходи до дефініції поняття «розвиток підприємства» (узагальнено авторами)

Джерело: авторська розробка

Аналіз робіт [9; 11] дозволив узагальнити бар'єри і виклики, з якими стикаються українські підприємства під час війни: нестача платоспроможних клієнтів на внутрішньому ринку; непередбачуваність розвитку ситуації в Україні та на зовнішньому ринку; непередбачувані дії держави, які можуть негативно вплинути на бізнес; відтік робочої сили; нестача капіталу; складність у доступі до кредитних коштів; обмеження доступу до ресурсів; проблеми з логістикою; комунікаційні виклики; безпекові питання; репутаційні виклики для підприємств, що оперують в країні в умовах війни.

Таким чином, розвиток підприємств в умовах війни потребує уважного аналізу викликів і ризиків та готовності до адаптації під мінливі умови.

Так, Ляхович Л. [9] виділяє такі етапи формування стратегічної поведінки підприємства в умовах війни: виживання, відновлення й адаптація, оновлення.

З метою зниження рівня невизначеності в сучасному нестабільному середовищі, підприємства розширюють виробничий діапазон і впроваджують нові сфери діяльності. Багато підприємств перепрофілюють своє виробництво для задоволення потреб ЗСУ. Прикладом можуть бути вітчизняні підприємства легкої промисловості, які замість побутових товарів шиють військовий одяг, термобілизну та взуття; металургійні заводи виготовляють бліндажі тощо [1].

Сьогодні бізнес розглядає діджиталізацію, як один з найперспективніших способів адаптації підприємств до викликів нестабільного середовища в умовах війни.

Відтак підприємства розуміють, що імплементація інформаційних технологій та використання діджитал-інструментів сприяють розвитку і стимулюють зростання.

Тому доцільно дослідити напрямки використання ІТ-рішень вітчизняними підприємствами задля виживання, адаптації й розвитку під час війни.

Аналіз досліджень проведених Асоціацією ІТ, УКРІНФОРМОМ, DOU та інших [2; 13; 16] дозволив визначити найбільш популярні і перспективні напрямки розвитку підприємств з імплементацією та використанням сучасних інформаційних технологій та діджитал-інструментів (рис. 2): ІТ у фінансах (FinTech); ІТ в агро (AgriTech); кібербезпека; ІТ у промисловості (IndustryTech); ІТ у ритейлі (RetailTech); ІТ в оборонній галузі (DefenseTech); ІТ в ігровій індустрії (Gaming); ІТ в освіті (EdTech); ІТ в управлінні персоналом (HR Tech); ІТ в охороні здоров'я (HealthTech); ІТ в юриспруденції (LegalTech); ІТ в державному управлінні (GovTech) та інші.

FinTech представляє собою напрямок розвитку, який поєднує фінансову сферу і інноваційні технології. Фінансовий ринок України зазнав значних змін останніми роками. Традиційні фінансові установи активно впроваджують інформаційні технології та пропонують нові продукти, тоді як технологічні підприємства створюють власні фінтех-стартапи та необанки, швидко набуваючи популярності на ринку.

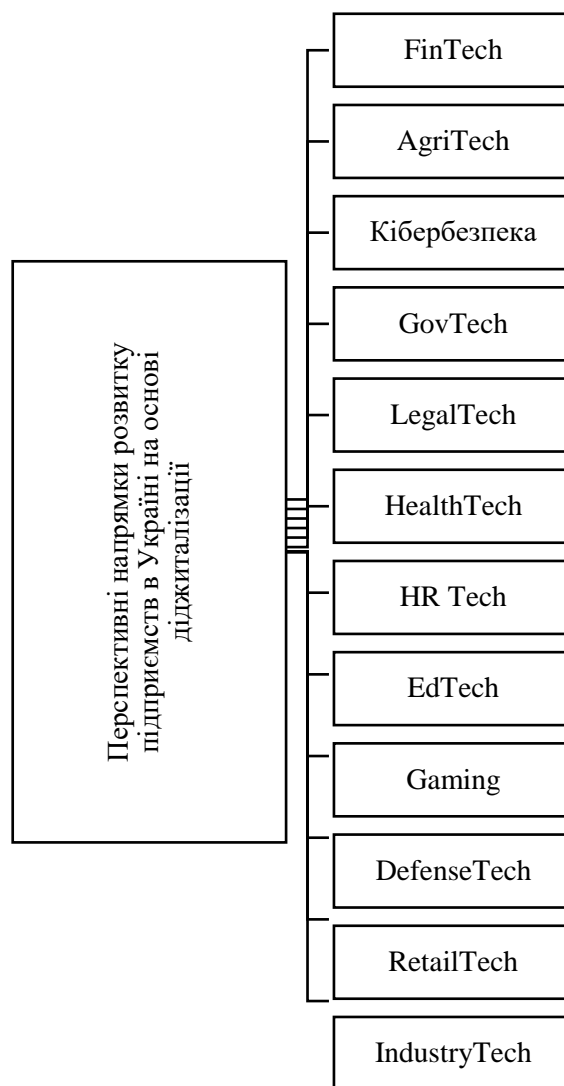

Рис. 2. Перспективні напрямки розвитку підприємств України
Джерело: авторська розробка

Найбільш розповсюджені технології українських FinTech-стартапів включають [16]:

1. Application Programming Interface – це посередник між програмами, який дозволяє одній програмі надсилати запити іншій та отримувати відповіді, що сприяє економії часу та спрощенню роботи.

2. Artificial Intelligence (AI) – алгоритми штучного інтелекту використовуються для створення продуктів у сферах онлайн-кредитування, страхування та порівняння фінансових інструментів. Чат-боти стали основою для платіжних сервісів та продуктів з управління персональними фінансами.

3. Блокчейн – ця технологія використовується для обробки, зберігання інформації та ідентифікації клієнтів за допомогою децентралізованого реєстру, найчастіше застосовується у криптовалютах.

До повномасштабного вторгнення вітчизняна промисловість активно трансформувалася з появою Industry 4.0, яка передбачає повністю автоматизоване виробництво та управління всіма процесами в режимі реального часу. Найпоширеніші технології в цьому напрямку [43]:

1. AI, який відіграє основну роль у створенні рішень автоматизації в промисловості. Завдяки AI можна підвищувати гнучкість й точність процесів виробництва, адаптувати управлінські процеси тощо.

2. Internet of Things (IoT) – це комп'ютерні мережі, до яких підключають фізичні об'єкти зі встановленими датчиками, сенсорами та програмним забезпеченням, які допомагають обробляти інформацію, керувати процесами дистанційно та автоматизувати виробництво.

3. Технології Big Data дають змогу в реальному часі збирати, аналізувати та прогнозувати дані про обсяги виробництва, витрати, логістику, взаємодію з клієнтами та інші виробничі процеси.

Кібербезпека в Україні та в світі є одним з найбільш актуальних та важливих напрямків розвитку для IT-підприємств. Зростання кількості та складності кіберзагроз, а також значення захисту конфіденційності, цілісності та доступності даних інформаційних систем ставлять кібербезпеку в центральне положення. Ось кілька аспектів, які підсилюють значення цього напрямку для IT-підприємств в Україні:

1. Зростання кількості кіберзагроз.
2. Дотримання законодавства.
3. Захист від втрати даних.
4. Захист від обігрування слабкостей.
5. Безпека хмарних технологій та інтернету речей (IoT).

Враховуючи ці фактори, інвестування в кібербезпеку може забезпечити підприємству захист від кіберзагроз і підвищити довіру клієнтів та партнерів.

До повномасштабного вторгнення ринок електронної комерції розвивався досить динамічно. Згідно з дослідженнями [2], ринок електронної комерції в Україні зріс втричі. При цьому дослідники стверджують, що ритейл трансформується за допомогою інформаційних технологій. Найчастіше в цьому напрямку використовують такі інструменти [16]:

1. Технології доповненої реальності сприяють кращій взаємодії з клієнтами.
2. Аналіз Big Data допомагає прогнозувати попит і продажі, розробляти цінову стратегію та оптимізувати асортимент відповідно до ринкових потреб.
3. Роботизація підвищує продуктивність, мінімізує вплив людського фактора, збільшує конкурентоспроможність та знижує операційні витрати.

EdTech представляють собою сектор, що використовує інноваційні технології для поліпшення процесів навчання та освіти. Для підприємств в Україні EdTech може бути важливим напрямком розвитку з наступних причин: 1. Онлайн-навчання та дистанційна освіта. 2. Ефективність учбових процесів. 3. Адаптивне навчання. 4. Використання інноваційних технологій. 5. Розвиток мобільних додатків для навчання. 6. Аналіз даних в освіті. 7. Розвиток відкритих освітніх ресурсів (OER). 8. Підвищення доступності освіти.

EdTech може допомагати забезпечити доступ до освіти для широкого кола користувачів, включаючи тих, хто перебуває в обмежених умовах або в регіонах з віддаленим доступом. Особливу увагу можна приділити освіті персоналу в рамках його розвитку на підприємстві.

Розвиток EdTech в Україні може призвести до вдосконалення освітніх систем, забезпечення доступності навчання та підвищення кваліфікації населення.

Одним із трендів діджиталізації українських підприємств у 2023 році став розвиток DefenseTech. Розробка безпілотних літальних апаратів набрала особливої швидкості. Деякі з цих технологій вже затверджені і активно використовуються на полі бою, а багато інших чекають на реалізацію [13].

Повномасштабна війна стала потужним каталізатором для розвитку DefenseTech в Україні. Ці компанії забезпечують українських захисників усім необхідним – від дронів до засобів тактичної медицини.

В Україні DefenseTech розвивається досить

швидко, що дозволяє значно скоротити час реалізації проєктів: якщо раніше, у 2014 році, на це йшло 1,5-2 роки, то тепер цей термін зменшився до 2-3 місяців [16].

DefenseTech в Україні активно розвивається в кількох ключових напрямках [16]:

1. Виробництво та використання дронів є найбільш успішною галуззю в Україні. Ці безпілотники включають не тільки пристрої для аеророзвідки та передачі інформації, а й дрони-камікадзе, призначені для ураження противника.

2. Програмне забезпечення для військових. Українські військові користуються вітчизняними програмними продуктами, такими як «Кропива», «Дельта», «Гризельда», «Броня» та «Мілчат». Ці розробки спрямовані на автоматизацію збору даних, а також аналіз і обробку інформації в реальному часі.

3. Технології доповненої реальності використовуються для створення симуляторів різних видів зброї та техніки, що дозволяє проводити навчання військових з меншими витратами та втратами, а також підвищувати їхні навички.

HealthTech є важливим напрямом розвитку для використання діджитал-інструментів підприємствами цієї сфери в Україні. Цей сектор використовує інноваційні технології для поліпшення діагностики, лікування, моніторингу та управління медичними процесами. Ось кілька аспектів, які роблять HealthTech привабливим для підприємств в Україні:

1. Електронна медична документація (EMR). Розробка систем для ефективного збору, зберігання та обміну медичною інформацією може покращити доступність та якість медичних послуг.

2. Мобільні додатки для здоров'я. Розробка додатків для моніторингу стану здоров'я, здійснення віддалених консультацій, а також для управління хронічними захворюваннями.

3. Аналітика в галузі охорони здоров'я. Використання аналітичних інструментів для обробки та аналізу великих обсягів медичних даних для покращення діагностики та розробки індивідуалізованих лікувальних планів.

4. Телемедицина та віддалена медицина. Системи для проведення віддалених консультацій, моніторингу хворих та телемедичних послуг.

5. Інтернет речей в охороні здоров'я (IoHT). Використання датчиків та з'єднаних медичних пристроїв для збору та обміну даними для поліпшення лікування та діагностики.

6. Штучний інтелект в медицині. Використання алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту для аналізу медичних зображень, діагностики захворювань та оптимізації лікування.

7. Блокчейн в охороні здоров'я. Забезпечення безпеки та конфіденційності медичної інформації, управління правами доступу та ведення електронного журналу медичних даних.

8. Розробка медичних пристроїв. Створення нових медичних пристроїв та технологій для діагностики та лікування різних захворювань.

Розвиток HealthTech може сприяти покращенню доступності медичних послуг, підвищенню ефективності діагностики та лікування, а також створенню інноваційних рішень для підтримки системи охорони здоров'я в Україні.

Далі варто обґрунтувати найбільш перспективні напрямки розвитку для українських підприємств в умовах війни.

В умовах повномасштабної війни та повоєнного відновлення є галузі та сфери, які є критичними для забезпечення добробуту і безпеки населення, а також для наближення перемоги України над країною-агресором.

Критична інфраструктура включає в себе системи та об'єкти, без яких не може ефективно функціонувати суспільство, економіка та держава. Ці системи мають стратегічне значення для забезпечення безпеки, економічного розвитку та загального благополуччя. Критична інфраструктура може бути поділена на кілька ключових секторів:

1. Енергетичний сектор: електростанції (ядерні, термальні, гідро- та вітрові), електромережі та передача електроенергії, транспорт і зберігання енергії.

2. Транспортний сектор: авіаційні аеропорти та повітряні шляхи, залізничний транспорт та залізничні мережі, морські порти та судноплавство, автомобільні дороги та транспортні вузли.

3. Інформаційно-комунікаційний сектор: телекомунікаційні мережі та інфраструктура зв'язку, інтернет-провайдери та серверні центри, системи керування та обробки інформації.

4. Водопостачання та водовідведення: водозабезпечення та водопровідні системи, каналізаційні мережі та системи очищення стічних вод.

5. Охорона здоров'я: лікарні та медичні заклади, інфраструктура для виробництва та зберігання медичних препаратів.

6. Харчовий сектор: системи зберігання та обробки продуктів, транспортування та розподіл продуктів харчування, об'єкти харчової інфраструктури.

7. Фінансовий сектор: банки та фінансові установи, електронні платіжні системи, фондові біржі та фінансові ринки.

Це лише загальний перелік існуючих секторів критичної інфраструктури. Забезпечення безпеки цих об'єктів та систем стає пріоритетною задачею для держави та підприємств, оскільки їхні відмови чи атаки можуть мати серйозні наслідки для функціонування суспільства і національної безпеки в цілому.

Очевидно, для України напрямок DefenseTech є і залишатиметься пріоритетним у найближчі роки. Підприємства, що мають розробки і виробляють

продукти для оборонної індустрії мають підтримку держави, зовнішніх інвесторів, мають ринок збуту, як в Україні, так і закордоном. Сьогодні Ukrainian Startup Fund пропонує гранти до 35 тис. доларів на розробки в оборонній сфері для стартапів. Також державне фінансування можна отримати на проекти подвійного призначення (оборона, кіберзахист, відбудова інфраструктури, охорона здоров'я, освіта) [2]. За підтримки Міністерства цифрової трансформації, Міністерства оборони, Мінекономіки України та інших було створено кластер для розвитку DefenseTech в Україні Brave 1, де розробникам надають фінансову, інформаційну та організаційну підтримку заради технологічної переваги над ворогом.

Серед інших напрямків імплементації інформаційних технологій й діджиталізації є FinTech та кібербезпека. Послуги FinTech надають значні можливості для розширення бізнесу, що є однією з ключових стратегій розвитку українських підприємств у воєнний час. Вони спрощують фінансові транзакції, роблячи їх більш доступними та ефективними. Завдяки цим інструментам підприємства здатні оперативніше реагувати на зміни ринку, розширювати свої можливості та покращувати свою конкурентоспроможність.

Не менш важливим напрямком розвитку підприємства на основі ІТ є кібербезпека, що забезпечує захист конфіденційності, цілісності та доступності даних інформаційних систем підприємства. В Україні в умовах війни питання кібербезпеки є актуальними, оскільки кібератаки є частиною гібридної війни, спрямованої на дестабілізацію, як бізнесу, так і країни в цілому [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті детально розглядаються актуальні виклики, з якими стикаються підприємства в умовах війни в Україні, та шляхи їх подолання. Підкреслено, що для забезпечення стійкості в сучасних умовах необхідно активно впроваджувати інформаційні технології та діджитал-інструменти. Впровадження таких технологій дозволяє підприємствам підвищувати ефективність операцій, оптимізувати процеси та забезпечувати розвиток.

В умовах сьогодення важливо адаптувати стратегічну поведінку підприємств у відповідь на швидкі зміни зовнішніх умов. Зміни в напрямках розвитку, орієнтовані на діджиталізацію, не тільки сприяють збереженню діяльності підприємств, але й відкривають нові можливості для зростання й масштабування. Успішна імплементація діджитал-інструментів та інформаційних технологій стає ключовим фактором у забезпеченні стабільного та перспективного розвитку підприємств в умовах війни, що підкреслює важливість даного дослідження для сучасної української економіки.

Список використаних джерел:

1. Андрухів В. Як український бізнес готується до відновлення після війни. URL: <https://mind.ua/openmind/20255407-yak-ukrayinskij-biznes-gotuetsya-do-vidnovlennya-pislya-vijni> (дата звернення: 30.06.2024)
2. Асоціація «IT Ukraine» – офіційний веб-сайт. URL: <https://itukraine.org.ua/> (дата звернення: 30.06.2024)
3. Бондарь Н. М. Сучасні тенденції розвитку підприємства. URL: <http://www.trn.ua/articles/4724/> (дата звернення: 30.06.2024)
4. Верба В. А., Гребешкова О. М. Управління розвитком компанії: навч. посіб. К.: КНЕУ. 2011. 482 с.
5. Кібербезпека бізнесу під час війни – спецпроект Мінфін. URL: <https://www.project.minfin.com.ua/kiberbezpeka-biznesu-pid-chas-vijny> (дата звернення: 30.06.2024)
6. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства». Економічний аналіз. 2011. Вип. 8, ч. 2. С. 190 – 194.
7. Королюк Т., Мазуренко О. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. Галицький економічний вісник. 2021. № 3 (70). С. 59 – 70. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/70/975.pdf> (дата звернення: 30.06.2024)
8. Лепейко Т. І., Мазоренко О. В. Розкриття сутності функціонування та розвитку підприємства. Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. 2007. Вип. 232: Т. V. С. 1226 – 1231.
9. Ляхович Л.А. Стратегічна поведінка компаній в умовах війни та повоєнного відновлення. Економічний простір. 2022. № 180. С. 139 – 143. URL: <https://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1126/1085> (дата звернення: 30.06.2024)
10. Мала Н. Т., Грабельська О. В. Економічний розвиток підприємства: планування та моделювання. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2012. № 739. С. 22–28. URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/17259> (дата звернення: 30.06.2024)
11. Оводов Д. А., Бондаренко В. М. Стратегія розвитку підприємств в умовах війни. Науковий вісник Ужгородського Університету. 2024. Серія Економіка. Випуск 1 (61). С. 194 – 200. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/303412> (дата звернення: 30.06.2024)
12. Парашич М. І., Ноджак Л. С. Діджиталізація та її роль у діяльності українських підприємств. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2022. № 2 (8). С. 192 – 200. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29528/220972maket-196-204.pdf> (дата звернення: 30.06.2024)
13. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.06.2024)
14. Скопенко Н. С., Северина І. В., Голобородько В. П. Інструменти та стратегії розвитку українських підприємств в умовах викликів війни. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 6. С. 57 – 64. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3261/3297> (дата звернення: 30.06.2024)
15. Потенціал і розвиток підприємства: Навчальний посібник / А. Л. Сабадирьова, О. М. Бабій, Т. В. Куклінова та ін. Одеса: ОНЕУ. 2013. 343 с.
16. УКРІНФОРМ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua> (дата звернення: 30.06.2024)

References:

1. Andrukhiv V. (2023) Yak ukrains'kyj biznes hotuiet'sia dovidnovlennia pislia vijny [How Ukrainian business is preparing for post-war recovery]. Available at: <https://mind.ua/openmind/20255407-yak-ukrayinskij-biznes-gotuetsya-do-vidnovlennya-pislya-vijni> (accessed June 30, 2024)
2. Asotsiatsiia «IT Ukraine» – ofitsijnyj veb-sajt [Association "IT Ukraine" - official website]. Available at: <https://itukraine.org.ua/> (accessed June 30, 2024)
3. Bondar' N. M. (2012) Suchasni tendentsii rozvytku pidprijemstva [Modern trends in enterprise development]. Available at: <http://www.trn.ua/articles/4724/> (accessed June 30, 2024)
4. Verba V. A., Hrebeshkova O. M. (2011) Upravlinnia rozvytkom kompanii: navch. posib [Management of company development: training. manual]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
5. Kiberbezpeka biznesu pid chas vijny – spetsproiekt Minfin [Cyber security of business during the war is a special project of the Ministry of Finance]. Available at: <https://www.project.minfin.com.ua/kiberbezpeka-biznesu-pid-chas-vijny> (accessed June 30, 2024)
6. Kyfiak V. Teoretychni osnovy vyznachennia katehorii «rozvytok pidprijemstva» [Theoretical basis of definition of the category "enterprise development"]. Ekonomichnyj analiz. 2011. vol. 8, part 2, pp. 190 – 194.

7. Koroliuk T., Mazurenok O. (2021) Didzhitalizatsiia diial'nosti pidpriemstv: tendentsii, tsyfrovij oblik, perspektyvy [Digitization of enterprise activity: trends, digital accounting, prospects]. Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk. № 3 (70), pp. 59 – 70. Available at: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/70/975.pdf> (accessed June 30, 2024)
8. Lepejko T. I., Mazorenko O. V. (2007) Rozkryttia sutnosti funktsionuvannia ta rozvytku pidpriemstva [Disclosure of the essence of the functioning and development of the enterprise]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: zbirnyk naukovykh prats'*. vol. 232: T. V, pp. 1226 – 1231.
9. Liakhovych L.A. (2022) Stratehichna povedinka kompanij v umovakh vijny ta povoiennoho vidnovlennia [Strategic behavior of companies in the conditions of war and post-war recovery]. *Ekonomichnyj prostir*. № 180, pp. 139 – 143. Available at: <https://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1126/1085> (accessed June 30, 2024)
10. Mala N. T., Hrabel'ska O. V. (2012) Ekonomichnyj rozvytok pidpriemstva: planuvannia ta modeliuvannia [Economic development of the enterprise: planning and modeling]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politehnika"*. № 739, pp. 22–28. Available at: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/17259> (accessed June 30, 2024)
11. Ovodov D. A., Bondarenko V. M. (2024) Stratehiia rozvytku pidpriemstv v umovakh vijny [Strategy for the development of enterprises in the conditions of war]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho Universytetu. Serii Ekonomika*. vol. 1 (61), pp. 194 – 200. Available at: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/303412> (accessed June 30, 2024)
12. Paraschych M. I., Nodzhak L. S. (2022) Didzhitalizatsiia ta ii rol' u diial'nosti ukrains'kykh pidpriemstv [Digitalization and its role in the activity of Ukrainian enterprises]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*. № 2 (8), pp. 192 – 200. Available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29528/220972maket-196-204.pdf> (accessed June 30, 2024)
13. Sajt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed June 30, 2024)
14. Skopenko N. S., Severyna I. V., Holoborod'ko V. P. Instrumenty ta stratehii rozvytku ukrains'kykh pidpriemstv v umovakh vyklykiv vijny [Tools and strategies for the development of Ukrainian enterprises under the challenges of war]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2024. № 6, pp. 57 – 64. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/invest-plan/article/view/3261/3297> (accessed June 30, 2024)
15. Sabadyr'ova A. L., Babij O. M., Kuklinova T. V. ta in. (2013) Potentsial i rozvytok pidpriemstva: Navchal'nyj posibnyk [The potential and development of the enterprise: Study guide]. Odesa: ONEU. (in Ukrainian)
16. UKRINFORM. Mul'tymedijna platforma inomovlennia Ukrainy [Multimedia platform of foreign language of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrinform.ua> (accessed June 30, 2024)